

TEMA 3.

A EUROPA MEDIEVAL. DA APARICIÓN DO FEUDALISMO Á CRISE DA BAIXA IDADE MEDIA.

ÍNDICE

AP. 1.- INTRODUCCIÓN.

AP. 2.- ALTA IDADE MEDIA. O NACEMENTO DO FEUDALISMO.

- A/ COMO SON AS RELACIÓNS FEUDAIS
- B/ COMO SE EXERCE O PODER NA ÉPOCA FEUDAL.
- C/ A ECONOMÍA FEUDAL.
- D/ A SOCIEDADE FEUDAL.
- E/ A EUROPA DO ANO 1000.

AP. 3.- A PLENA IDADE MEDIA.

- A/ EXPANSIÓN AGRÍCOLA E CRECIMENTO ECONÓMICO
- B/ O REXURDIR DAS CIDADES
- C/ ACTIVIDADES ECONÓMICAS: ARTESANIA E COMERCIO
- D/ EVOLUCIÓN DO PODER REAL
- E/ A IGREXA MEDIEVAL

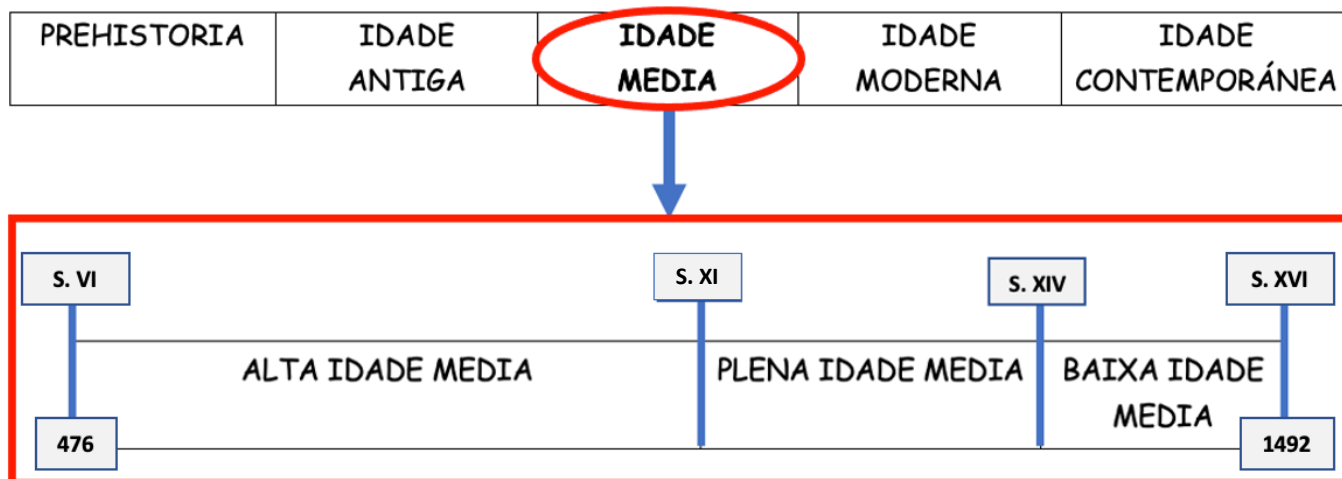
AP. 4.- A BAIXA IDADE MEDIA. UNHA ÉPOCA DE CRISE

- A/CAUSAS DA CRISE
- B/ CONSECUCENCIAS DA CRISE

Páxinas libro de referencia.

- O inicio da feudalismo: 202-209
- A expansión da plena Idade Media: 220-229
- A crise da Baixa Idade Media: 268-275

APARTADO 1.- INTRODUCCIÓN

En historia empregamos o concepto de Idade Media para referirnos á etapa comprendida entre a caída do Imperio romano e o descubrimento de América. Trátase dun período moi longo, que abarca aproximadamente 1000 anos, con moitas entre o inicio do período e o final. É por esa razón que acostuma subdividirse en **3 fases**:

- **Alta idade media.**- Refírese ao período inicial, o mais alonxado dos nosos tempos, e caracterízase por ser o momento onde nace o **feudalismo**. O concepto de feudalismo fai referencia ao sistema de organización política, social e económica que se desenvolveu en Europa durante a Idade Media.

- **Plena Idade Media.**- Representa a fase intermedia. Neste período mantense o sistema feudal, pero ao mesmo prodúcese toda unha serie de cambios que comezan a transformar as condicións de vida da época.

- **Baixa Idade Media.**- Representa a última das fases da Idade Media. Nesta fase teñen lugar toda unha serie de crises moi profundas. A recuperación desas crises significará o final do sistema feudal e o inicio dun novo tempo histórico.

AP. 2.- ALTA IDADE MEDIA. O NACEMENTO DO FEUDALISMO

O feudalismo foi a forma de organización política, económica e social baixo o cal se desenvolve a Idade Media. O sistema feudal baséase nun complexo sistema de relacións persoais, que aparecen como resposta á dificultade para gobernar territorios extensos e evitar os ataques e saqueos doutros pobos.

A/ A ÉPOCA DAS SEGUNDAS INVASIÓNS

A Europa da alta Idade Media caracterízase pola **violencia e a inseguridade**. Precisamente, a aparición do sistema feudal funcionou como mecanismo para facer fronte ás continuas guerras que se vivían naquel tempo:

- por un lado, os **conflitos entre señores feudais** por aumentar o seu poder.
- por outro, unha **segunda oleada de invasións de pobos estranxeiros**. Durante os séculos IX e X, os reinos europeos sufriron ataques de distintos pobos procedentes do norte, leste e sur.

- Os **vikingos**, procedentes de Escandinavia, que asolaron as costas europeas desde os seus barcos en busca de botín, e que incluso acabaron fundando reinos.
- Os **sarracenos**, ou piratas musulmáns que atacaban portos e barcos no Mediterráneo.
- Os **húngaros**, tamén chamados **maxiars**, que chegaron de Asia e se asentaron no leste de Europa.

A situación de inseguridade, unido ao cambio de milenio provocou na sociedade europea un medo ao fin dos tempos que se coñeceu como **terror do ano 1000**

B/ AS RELACIÓNS FEUDAIS.

Para facer fronte a esa situación de inseguridade, **os monarcas repartiron o territorio entre os nobres**, aos que encargaron a protección e goberno deses territorios, que se coñecen co nome de feudos.

Para poder recibir un feudo era necesario establecer previamente un "**pacto de fidelidade**", entre persoas. Este pacto implicaba un lazo de dependencia persoal, que daba lugar a unha **relación de vasalaxe**.

As relacións de vasalaxe facíanse entre o rei e o señor feudal (podía ser un cabaleiro ou un membro da Igrexa), ou entre señores feudais de distinta categoría. O señor feudal de inferior categoría convértese en **vasalo** e comprométese a ser fiel e prestar axuda militar cando llo soliciten; a cambio o rei ou o señor feudal de superior categoría concédelle ao vasalo un **feudo**; é dicir, unha grande extensión de terra e o dereito a gobernala, impartir xustiza e cobrar impostos aos seus habitantes.

Este compromiso levábase a cabo na **cerimonia de homenaxe e investidura**:

- o vasalo, axeonllábase diante do señor e réndelle homenaxe introducindo as mans entre as dos seu señor e xurándolle fidelidade.
- a cambio, o señor fai a investidura e noméao señor do feudo.

Ademais o sistema feudal baseouse na existencia doutro tipo de relacións de dependencia. Estas eran as **relacións de servidume**, que se establecían entre **o señor feudal e os campesiños**:

ditar leis, administrar a xustiza...

- Os campesiños comprometíanse a traballar para o señor e pagar impostos;

- a cambio, o señor feudal dalles terras e protección en caso de ataques. Ademais, o señor feudal tiña os dereitos señoriais sobre o feudo; é dicir, era a persoa encargada de

➤ COMO SE EXERCE O PODER NA ÉPOCA FEUDAL?

No sistema feudal, o poder dun territorio se repartía entre o rei e os señores feudais:

- O **rei** ocupaba ese cargo porque o resto de señores recoñecíanlle a condición de **"primus inter pares"** (primeiro entre iguais). Isto quere dicir, que o rei era un señor feudal mais, e de feito so gobernaba con total autoridade no seu feudo, mentres que os outros señores feudais mandaban nos seus territorios, case con total independencia.

Nun intento por reforzar a súa autoridade, os monarcas recorreron ao **concepto de monarquía de dereito divino**, segundo o cal exercían o poder porque Deus os escollera, e lles daba dereito a deixar en herdanza o cargo, aparecendo as primeiras dinastías.

Os reinos non contaban cunha capital fixa, senón que era itinerante segundo onde se atopaba o rei. Para gobernar, os reis contaban con dous organismos: a **Corte Real** (formada pola súa familia, servidores, guerreiros...); e o **Consello Real** (unha asemblea de nobres e eclesiásticos que o asesoraban nos asuntos de goberno).

- O **señores feudais** eran aquelas persoas que recibían un feudo. Houbo **dous tipos** de señores feudais: membros da **nobreza** e membros do **alto clero**.
 - **Dentro da nobreza** había distintas categorías segundo a súa importancia, como eran duques, marqueses, condes, barones... Son os chamados **señores feudais laicos**, e exercen o seu goberno dende o seus castelos
 - **Os membros do alto clero** que se converten en señores feudais eran os **bispos** que dirixían as catedrais, e os **abades e abadesas** dos mosteiros.

C/ A ECONOMÍA FEUDAL.

O feudo era o territorio gobernado polo señor e representa a base das relacións feudais. Constituía a principal fonte de riqueza, xa que neles se obtiñan todos os recursos necesarios para a vida dos seus habitantes.

Os feudos, tamén chamados señoríos, podía ser laicos ou eclesiásticos dependendo de quen era o señor feudal (nobre ou un membro da Igrexa). Estaban habitados polo señor e os campesiños que vivían e traballaban nel.

No feudo podían distinguirse **diferentes espazos**:

- A **residencia do señor feudal** (castelo ou mosteiro dependendo de quen era o seu señor)
- A **reserva señorial**, formada polas melloras terras de cultivo. Pertencía ao señor feudal e os campesiños traballaban nela de maneira obrigatoria.
- A **aldea**, formada por unha poucas vivendas para os campesiños.
- Os **mansos**, que eran as parcelas cedidas ao campesiñado, e a cambio estes pagaban rentas anuais en especie
- Outros espazos como **bosques ou prados** pertencía ao señor, o cal establecía un certo uso para os campesiños.

Os feudos ou señoríos eran **autosuficientes**; é dicir, neles cultivábase e fabricábase practicamente todo o que se necesitaba para a vida cotiá (alimentos, roupa, ferramentas...), polo que as actividades comerciais eran moi escasas.

Dentro dos feudos había algúns edificios moi destacados como o **muíño, o forno, a ferrería, a prensa ou as pontes**, que eran propiedade exclusiva do señor, e os campesiños debían pagar por utilizalos.

D/ A SOCIEDADE FEUDAL.

A sociedade estamental dividíase en **3 grupos sociais chamados estamentos**, aos que lle correspondía unha función social. A pertenza a un estamento ou outro viña determinado por nacemento e non pola posesión de riqueza, e era case imposible cambiar de estamento.

- A **nobreza** (os *bellatores*) cuxa función era defender ao resto da poboación. Neste grupo distinguimos entre a **alta nobreza**, vasalos directos do rei, e a **baixa nobreza**, que incluía aos nobres de menor rango, cabaleiros...
- O **clero** (os *oratores*) que estaba encargados de rezar para obter a salvación espiritual do resto de persoas. Dentro del distínguese entre o **alto clero**, formado por bispos, abades, e o **baixo clero**, composto por os sacerdotes das parroquias e os monxes e monxas dos mosteiros.
- Os **traballadores** (os *laboratores*) que se encargaban de producir alimentos e obxectos para o resto da sociedade. Segundo a súa situación, uns eran **viláns ou campesiños libres**, e que podían abandonar o feudo, e outros eran **servos**, que estaban directamente ligados ao señor.

Os tres estamentos dividíronse en **privilexiados e non privilexiados**.

- Os **estamento privilexiado estaba formado pola nobreza e clero**. Eran os propietarios das terras e posuían moitos dereitos: non pagaban impostos, administraban xustiza, non podían traballar manualmente...
- O **estamento non privilexiado acollía á gran maioría da poboación**. Carecían de calquera privilexio, e debían traballar e pagar impostos.

A NOBREZA: A súa actividade principal era **a guerra**, polo que debían estar sempre preparados para partir ás batallas. Xa dende nenos comezan a súa formación militar, acompañando como **paxes e escudeiros** aos nobres guerreiros, de quen aprendían as técnicas de combate; aos vinte e un anos eran armados cabaleiros por o rei ou por outro nobre.

Cada nobre debía proveerse do equipamento militar necesario (cabalo, armaduras, armas...), e en tempos de guerra, os cabaleiros debían presentarse ante o señor para formar a **mesnada**; é dicir, o conxunto de cabaleiros que conforman o exército do rei. En tempos de paz, adestrábanse practicando a equitación, a caza ou o combate mediante os torneos, esperando unha nova chamada do rei.

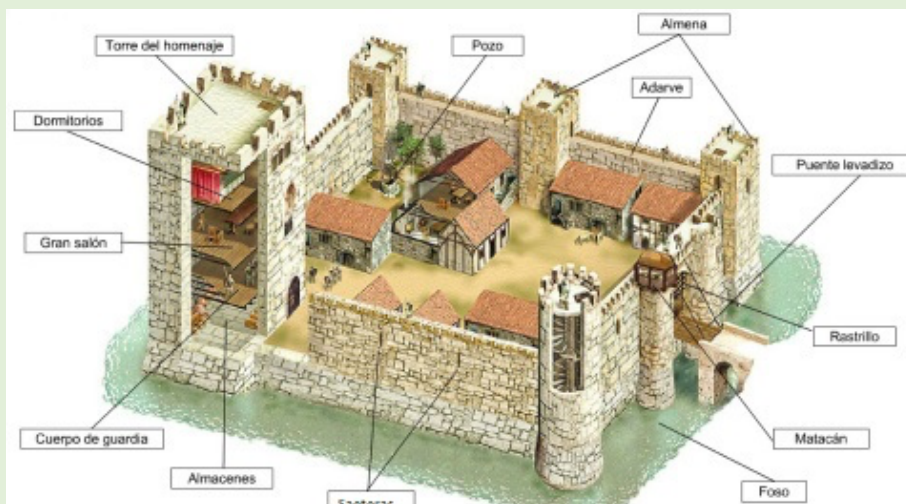
En canto **ás mulleres da nobreza**, a súa función principal era a de contraer matrimonio e ter fillos para continuar a liñaxe. O matrimonio era pactado polos pais, xa dende moi curta idade; e despois de casar, ocupábanse das labores domésticas, axudadas polas serventes. As que quedaban solteiras ingresaban nos conventos como monxas, onde recibían unha importante formación cultural.

A residencia característica do señor feudal era o castelo. Era un edificio macizo

construído en pedra e feito para asegurarse a defensa en caso de ataque, polo que se constrúe arredor dunha muralla. Nel poden distinguirse certos **espazos característicos**:

-A **torre de homenaxe**, que representa a vivenda do señor feudal.

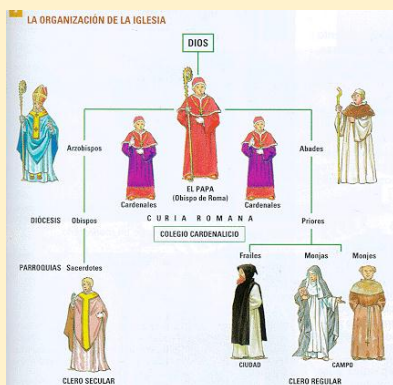
-O **patio de armas**, para

referirse ao espazo interior, onde se levaban a cabo as actividades cotiás.

- O **adarve ou camiño de rolda**, un camiño na parte superior da muralla para poder defenderse en caso de ataque.
- As **almenas**, o salientes verticais que coroan los muros de la muralla.
- O **foso**, ou trinchera profunda escavada a carón das murallas.
- O **matacán**, ou salientes nas murallas que permitían o lanzamento de proxectís verticalmente para protexer en caso de achegarse ao pé da muralla.

O CLERO: O estamento do clero divídese en **dous grupos:**

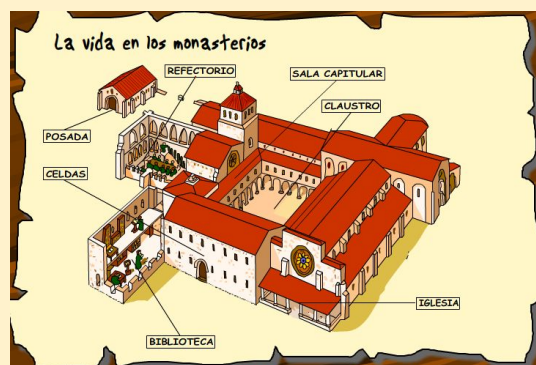
- O **clero regular**: aquel que segue unha regra monástica. Dentro deste grupo os cargos mais importantes eran o de abade ou abadesa, por debaixo dos cales se sitúan os monxes e monxas que formaban parte desa regra.
- O **clero secular**: formado polos cardeais, bispos e sacerdotes, cuxa función é acompañar espiritualmente á sociedade. Os bispos dirixen unha diocese, que se subdivide en parroquias, á fronte das cales traballan os sacerdotes.

A Igrexa tivo neste tempo un **grandísimo poder político, económico, social e cultural**:

- **A nivel político**, os papas eran tan respectados, que interviñan nos asuntos dos reis; e interviñan tamén nas guerras, ben mediante as **treguas de Deus** (periodos nos cales estaban prohibido loitar), ben **organizando exércitos** para combater por motivos relixiosos (o caso das Cruzadas)
- **Economicamente**, a Igrexa posuía enormes territorios polos que percibía rendas e, naqueles que non eran seus, tamén tiña o dereito de cobrar o **dezmo**, polo cal os campesiños debían pagarlle a décima parte das colleitas.
- **Socialmente**, a vida cotiá tamén estaba marcada pola relixión. As persoas estaban obrigados a cumprir os ritos relixiosos, as campás da Igrexa marcaban as tarefas diarias dos campesiños, o calendario seguía as festas relixiosas...
- **No ámbito cultural**, a Igrexa organizaba o ensino, mantiña en activo as bibliotecas nos mosteiros e patrocinaba obras de arte.

O espazo físico por excelencia da Igrexa altomedieval son os **mosteiros**. Situados polo xeral no campo, neles **os monxes e monxas sometíanse a unha regra monástica**, que regulaba todas as actividades do día. A regra monástica mais importante deste período foron os **benedictinos**, cuxo lema dicía “*ora et labora*”, indicando a obrigación dos monxes de orar e traballar. Os mosteiros estaban constituídos por unha igrexa e todas os espazos necesarios para a vida dos monxes:

- O **claustro**: galería porticada a carón da igrexa á que dan as dependencias do mosteiro, por onde os monxes pasean e meditan.
- **Refectorio** ou cociña.
- **Sala capitular** onde os monxes se reúnen.
- **Celdas** ou habitacións.
- **Biblioteca**...

Ademais de centros relixiosos, **os mosteiros foron importantes centros económicos** (explotación dos recursos), **centros sociais**

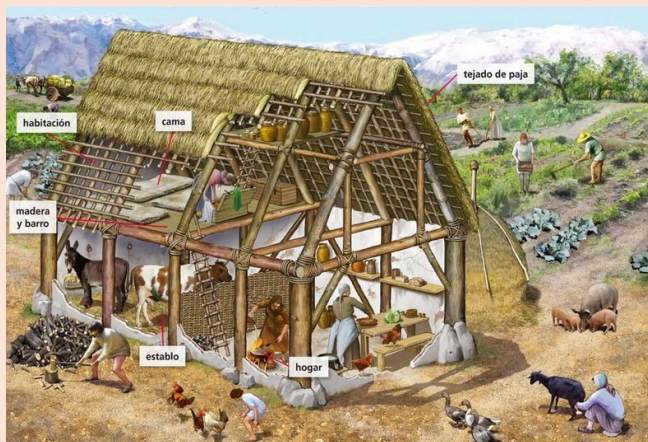
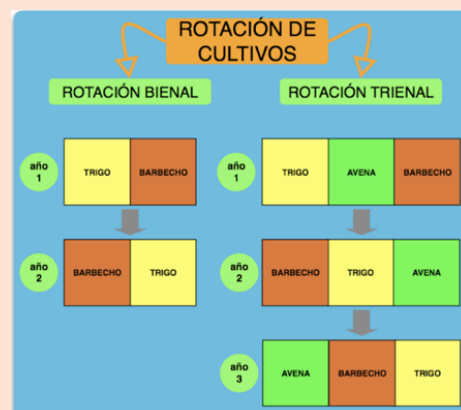
(ofrecendo servizos de hoxpedaría) e **centros culturais** (con importantes bibliotecas onde se copiaban os libros antigos)

OS TRABALLADORES: A maior parte da sociedade deste tempo eran campesiños que habitaban nos feudos dos señores, pero non todos gozaban da mesma situación:

- Algúns deles eran **servos**, que estaban completamente sometidos á autoridade do señor (non podían abandonar o feudo sen permiso, traballaban gratuitamente na reserva señorial...)
- Outros podían considerarse **libres**, xa que decidían os seus actos persoais, pero traballaban os mansos do señor, o que obrigaba a pagar unha parte da colleita, ademais do décimo á Igrexa.

O traballo no campo era moi duro. Toda a familia tiña que axudar nas tarefas do campo para obter moi poucos rendementos:

- Empregábanse **ferramentas rudimentarias** (fouces, aixadas, arados romanos...)
- **Os campos traballábanse segundo o sistema de rotación bienal:** isto consiste en dividir a parcela en dúas partes e cultivar unicamente unha metade, mentres a outra queda en **barbeito**; é dicir, descansando para recuperar a súa fertilidade. Desta maneira os rendementos agrícolas eran moi baixos.

Os campesiños **vivían en pequenas aldeas**, arredor das cales estaban os campos de cultivo. **As vivendas eran moi sinxelas**, construídas con adobe, madeira e palla para os teitos; no interior, distinguíanse dous espazos: un para o gando e outro para a familia, que servía ao mesmo tempo de comedor e de dormitorio.

O **nivel de vida** deste grupo era moi precario: mal alimentados, vivían

expostos a enfermidades, que debían afrontar sen medicinas, polo que a esperanza de vida era moi baixo e os poucos que superaban os 40 anos de idade xa eran considerados anciáns.

E/ A EUROPA DO ANO 1000

A **nível de reinos**, a Europa daquele tempo é sensivelmente diferente a da actualidade, aínda que comeza a configurarse algúns dos países actuais:

- o reino de maior prestixio era o **Sacro Imperio Xermánico**, no cal aínda se coroaba emperador.
- **Francia e Inglaterra** van asentando as súas fronteiras.
- a **Península Ibérica** se reparte entre os musulmáns e uns pequenos reinos cristiáns que aspiran a ampliar o seu territorio
- a **península itálica** aparece dividía entre os **Estados Pontificios** que pertencen ao Papa de Roma, territorios do Sacro Imperio Xermánico e territorios que conserva

o **imperio bizantino**.

- mais ao leste, os **reinos de Polonia, e Hungría e o principado de Kiev** son os poderes dominantes

AP. 3.- A PLENA IDADE MEDIA.

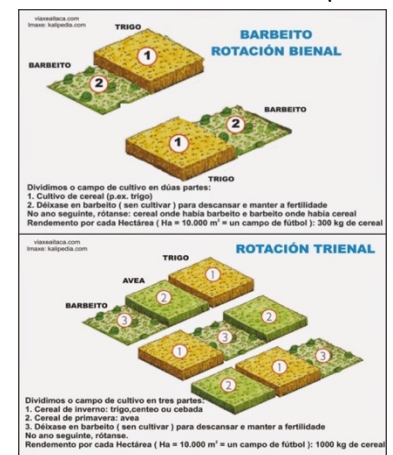
Entre os séculos XI e XIII, os historiadores consideran que se entra no subperíodo coñecido como Plena Idade Media, que se caracteriza pola ser unha **época de prosperidade**, que trouxo consigo grandes cambios na política, sociedade e economía daquel tempo.

A/ A EXPANSIÓN AGRÍCOLA E O CRECEMENTO DA POBOACIÓN

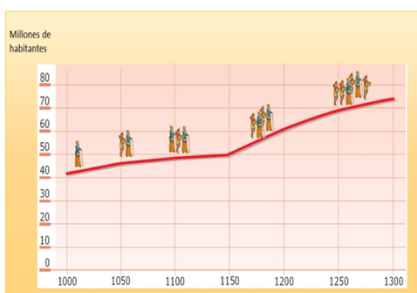
Neste período producíronse toda unha serie de cambios na agricultura que permitiron un **aumento da produción agrícola**, e como consecuencia, un **aumento da poboación**.

As **causas** que explican esta expansión agrícola teñen que ver co aumento do espazo cultivado e co aumento do rendemento das terras cultivadas.

- O **aumento do espazo cultivado** conseguiuase roturando bosques (talar árbores), e desecando as terras pantanosas, gracias ao cal conseguiron aumentar os campos de cultivo.
- O **aumento do rendemento das terras** conseguiuase de diferentes maneiras:
 - Aplicando **novos métodos de cultivo**, baseados no uso de fertilizantes ou na introdución do regadío.
 - Introdúcese o **sistema de rotación trienal**. Este novo sistema consiste en dividir a parcela en tres partes, nas que se ían rotando os cultivos cada ano; desta maneira a parte que se deixa en barbeito (sen cultivar) é menor, polo que permite aproveitar mellor as parecelas.
 - Por medio de **innovacións técnicas**, como o arado con rodas que permite mover a terra máis facilmente, e o uso de animais de tiro como cabalos e bois.

Crecimiento de la población en Europa

A principal **consecuencia** da expansión agrícola foi unha maior dispoñibilidade de alimentos, e por tanto unha **mellor alimentación**. Gracias a elo, diminuíu a mortalidade e **aumentou a poboación**, pasando de 40 millóns de habitantes a uns 75 millóns.

Ademais o aumento de poboación, provocou unha **maior demanda de produtos**, polo que tamén aumentou o comercio, e un maior crecemento das cidades.

B/ O REXURDIR DAS CIDADES.

>> Por que se recupera a vida nas cidades?

As melloras agrícolas, o aumento de poboación e a reactivación do comercio fixeron que as antigas cidades comezaran a medrar, ao tempo que aparecían outras novas.

>> Como se explica a aparición de novas cidades?

A **orixe das cidades** ten que ver cos mercados que se celebraban as portas do castelo ou do mosteiro. Alí acudían moitos campesiños a vender os seus excedentes e comprar os produtos feitos polos artesáns (ferramentas, roupa...). Pouco a pouco, os artesáns e comerciantes converteron estes espazos nos seus lugares de residencia, e estes primeiros conxuntos de casas foron coñecidos como **burgos**. Os seus habitantes recibiron o nome de **burgueses**, o que quere dicir, habitantes dos burgos.

>> Como se gobernan as cidades?

En canto ao **gobierno das cidades**, nun principio estas dependían dos señores feudais. Para escapar dos seus abusos, os habitantes das cidades loitaron contra os señores, ata conseguir que o rei lles concedese unha **carta de privilexios**, tamén chamado **foro ou carta de poboación**. Nestes foros, o rei concedía aos habitantes dos burgos:

- A liberdade fronte ao señor feudal.
- O dereito a autogobernarse.
- Abrir negocios, ter propiedades, casar sen necesidade do permiso do señor...

Todos estes privilexios que posuían os habitantes das cidades as fixeron moitos mais atractivas para os campesiños. Estes fixeron súa a idea de que "**o aire das cidades faite libre**" e comezaron a emigrar as cidades por distintas **razóns**:

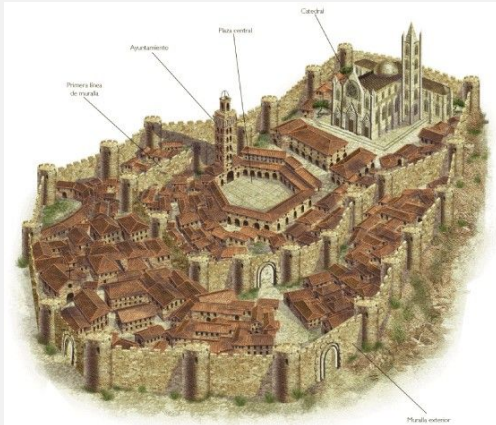
- Escapar da súa condición de servo e conseguir a súa liberdade.
- As murallas da cidade ofrecen unha maior seguridade.
- Nas cidades existen oportunidades de mellorar a condición social.

O goberno das novas cidades pasou por tres fases:

- **1ª fase:** Inicialmente, o goberno da cidade faise por medio dunha **assemblea de veciños**.

- **2ª fase:** Posteriormente, os propios veciños delegan as decisións nuns representantes (alcaldes, burgomestres...) que forman o **concello**.
- **3ª fase:** Finalmente, estes cargos caeron en mans dos burgueses mais ricos, que acabaron constituíndo a clase dirixente, o **patriciado urbano**.

A maioría das **ciudades medievais** eran pequenas e poucas superaban os 50.000 habitantes. Estaban **rodeadas de murallas**, e no seu interior, **o plano** (disposición das rúas) **era irregular**, formado por rúas estreitas, tortas e dispostas sen ningún sentido.

Os lugares mais destacados eran a praza do mercado, a catedral (símbolo do poder relixioso), a casa do concello (símbolo do poder civil), e algúns palacetes dos burgueses mais importantes.

As cidades medievais eran **lugares insáns**, sen pavimentación nas rúas, nin sumidoiros para as augas sucias, razón pola cal eran frecuentes as enfermidades e epidemias. Tamén eran frecuentes os incendios, pois a maioría das casas eran de madeira.

As vivendas tiñan normalmente dous pisos: na planta baixa estaba a tenda ou taller, e na segunda planta os cuartos, compostos por un escaso mobiliario. **Xeralmente, as casas que se dedicaban a un mesmo negocio agrupábanse na mesma rúa, razón pola cal as rúas coñecíanse co nome do negocio que alí predominaba** (rúa dos zapateiros, rúa dos caldeireiros, rúa de curtidores, rúa da ferrería...).

Nalgunhas cidades había **minorías como xudeus ou musulmáns**, que habitaban en **barrios separados e exclusivos** (xuderías e mourarías respectivamente)

>> Como era a nova sociedade urbana?

O auxe das cidades transformou á sociedade feudal coa aparición dun novo grupo social: a **burguesía**.

A nova clase social burguesa caracterízase por ser **persoas libres que traballan como artesáns, comerciantes ou financeiros e basean a súa riqueza no diñeiro que reciben polo seu traballo** e non pola posesión de terras. Con todo, dentro da pirámide feudal seguen a ser considerados **dentro do grupo de non privilexiados**, aínda que moitos destes burgueses acumularon grandes fortunas.

Segundo a súa riqueza e papel social pode distinguirse entre:

- O **patriciado urbano**, formado polo comerciantes, banqueiros e artesáns mais ricos da cidade, que son quen acaban acaparando o goberno do concello.
- O **común**, para referirse ao resto de poboación urbana. Entre eles había un grupo intermedio (donos de negocios); a gran masa de traballadores; e os pobres e marxidados.

C/ AS ACTIVIDADES ECONÓMICAS: ARTESANÍA E COMERCIO.

>> A ARTESANÍA:

O **traballo artesanal** realizábase en pequenos obradoiros que servían ao mesmo tempo para elaborar os produtos como para vendelos. **Os artesáns organizábanse en gremios**, que eran asociacións de artesáns que se dedicaban a un mesmo oficio. **A razón de agruparse en gremios tiña dous obxectivos:**

- 1) **Controlar a produción.** Os gremios regulaban todo o referente ao seu oficio en cuestións como a xornada laboral, os prezos de venda, a calidade do oficio e mesmo a posibilidade ou non de que se puideran abrir mais negocios do mesmo tipo (unha maneira de evitar a competencia).
- 2) **Protexer aos seus membros**, para o cal cada un pagaba unha cuota coa que logo se podía axudar aos enfermos, viúvas, orfos...

A **organización interna de cada gremio** era moi rixida, e nela distinguíanse **tres categorías ou niveis:**

- 1) **Mestre.** Era o dono do taller, ferramentas... Para poder converterse en mestre había que pasar un exame, consistente en elaborar unha “obra maestra”.
- 2) **Oficial.** Traballaban no obradoiro a cambio dun salario.
- 3) **Aprendiz.** Entraban a traballar no obradoiro, sen cobrar, unicamente para aprender o oficio; durante ese tempo, vivían na casa do Mestre.

>> O COMERCIO:

As actividades comerciais víronse claramente beneficiadas polo crecemento das cidades. Os seus protagonistas eran os mercadores que intercambiaban os seus produtos nuns edificios chamados **lonxas**. Ademais destes espazos había outras posibilidades:

- Os **mercados semanais**, enfocados a intercambiar produtos próximos e de uso cotiá
- As **feiras**, que se realizaban unha vez ao ano e duraban varios días, nos que se reunían mercadores de toda Europa para facer grandes negocios.

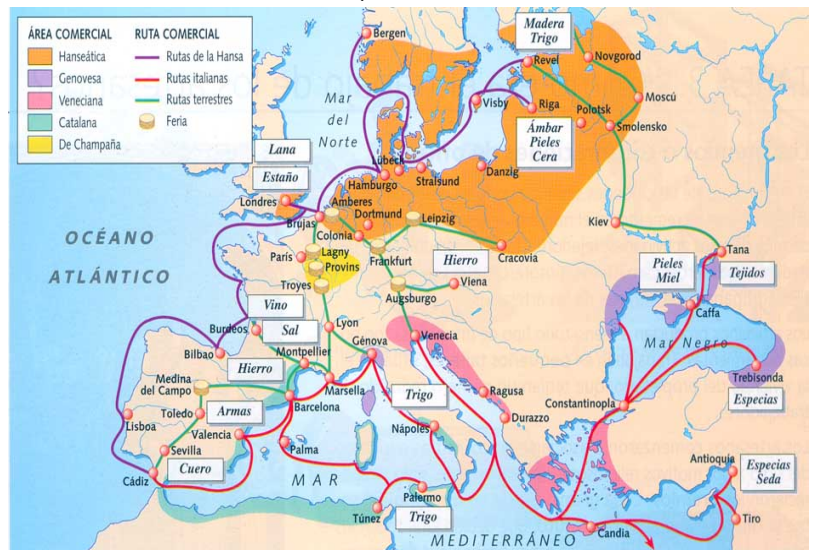
A **expansión do comercio** viuse favorecida por:

- aplicación de **novas técnicas comerciais**

- unha maior seguridade nas rutas terrestres.
- gran desenvolvemento do comercio marítimo favorecido polo desenvolvemento da industria naval (barcos con mais rápido e con mais carga)

Os **grandes centros comerciais** europeos, a onde chegaban case todas as rutas, eran a **rexión de Flandes** (coas cidades de Amberes, Gante, Bruxas) e o **Norte de Italia** (Milán, Xenova, Venecia...). En canto ás rutas comerciais, existían **tres grandes rutas**:

- **A ruta a través do Mediterráneo** comerciábase con produtos de luxo traídos de oriente a través de Bizancio e o mundo musulmán; neste comercio destacaron cidades italianas como Florencia, Venecia, Pisa, e outras como Marsella ou Barcelona.
- **A ruta atlántica do Norte de Europa** que conectaba os portos portugueses, ingleses e franceses cos portos alemáns, holandeses e nórdicos. Neles intercambiase produtos como las, viños e ferros procedentes do sur, con peles, madeira e cereais, procedentes do norte. O comercio nesta ruta estaba dominado pola **Hansa**, que era unha asociación de cidades do norte que protexían os negocios dos seus comerciantes.
- **A ruta terrestre que unía ambas rutas**, e onde se celebraban importantes feiras.

A expansión comercial foi posible gracias á aparición de **novas técnicas que favorecían os intercambios**, como foron:

- o **uso de moeda**.
- A introdución das **letras de cambio** como medio de pago. Estas tratábase dun documento no que unha persoa lle ordena a outro o pago dun importe nun prazo determinado de tempo.
- A **aparición das sociedades mercantís**: asociacións nas que varias persoas acordan poñer diñeiro conxuntamente para facer un negocio e logo repartir os beneficios.

D/ A IGREXA MEDIEVAL

Como xa dixemos, **a Igrexa foi un dos grandes poderes da época medieval**. Pese aos intentos do rei por impoñerse, a Igrexa sempre mantivo unha **posición de privilexio** gracias á súa **influencia social** (control da educación), **política** (participación nos Parlamentos) **e económico** (grandes posesións).

Foi por esta razón que os reis tentaron influír no nomeamento de altos cargos da Igrexa, o que provocou unha forte corrupción, xa que ditos cargos se compraban e vendían ou se cedían a familiares.

Como resposta a esta situación, apareceron **correntes críticas** con este funcionamento:

- Creáronse as **órdenes relixiosas dos mendicantes** (franciscanos, dominicos...) que predicaban a pobreza.

- Xurdiron as **herexías**: correntes relixiosas que predicaban unha interpretación da Biblia distinta da oficial. Para combatelas, creouse en 1230, o **Tribunal da Santa Inquisición**, un tribunal composto por relixiosos que se encargaba de xulgar comportamentos contrarios ao establecido pola Igrexa.

A **Igrexa católica mantivo un forte enfrontamento cos musulmáns en Terra Santa**, tras a conquista destes de Xerusalén. Co fin de expulsalos, os cristiáns organizaron **as cruzadas**, expedicións militares organizadas polo Papa de Roma e os reis co obxectivo de recuperar Terra Santa.

A primeira cruzada comezou en 1095, tras a chamada do papa Urbano II para ir a recuperar Xerusalén, obxectivo que conseguiron en 1099. Sen embargo, pouco tempo durou o éxito e novamente foi conquistada polos turcos otománs.

Os que acudiron foron coñecidos como cruzados, e nalgúns casos acabaron fundando reinos na rexión: especialmente destacados entre os cruzados foi o caso das **órdenes militares**, órdenes relixiosas formadas por monxes-soldados como foron os Templarios ou os Hospitalarios.

Ademais algúns lugares do cristianismo convertéronse en **centros de peregrinación**. As principais cidades foron **Xerusalén** (escenario da morte de Xesús), **Roma** (sede do papado) **e Santiago de Compostela** (onde se cree que atoparon a tumba do apóstolo Santiago)

E/ A EVOLUCIÓN DO PODER REAL.

A partir do século XIII, o rei empezou a impoñer a súa autoridade sobre os señores feudais da nobreza e da Igrexa, co obxectivo de exercer un **maior control sobre o seu reino**.

Este cambio o conseguiron por unha dobre vía:

- **Buscaron o apoio dos burgueses** das cidades, aos que se lle concedían cartas de poboamento a cambio do pago de imposto.
- **Implantaron os Parlamentos**, como institucións de goberno. Estes eran **assembleas formadas por membros dos tres estamentos**, que se reunían cando eran convocados polo rei. Normalmente a **función principal era a aprobación de novos impostos** para financiar guerras; a cambio, os estamentos tiñan dereito a expoñerlle ao rei as súas peticións. Estes países recibiron nomes **diferentes segundo o reino de que se tratara**, e así temos Estados Xerais (Francia), Dieta (Sacro Imperio Xermanos), **Cortes** (reinos da península Ibérica).

AP. 4.- A BAIXA IDADE MEDIA. UNHA ÉPOCA DE CRISE.

Os dous últimos séculos da Idade Media (s. XIV e XV) combináronse toda unha serie de factores que acabaron poñendo fin á época de prosperidade e sitúan a Europa nun contexto de crise.

A/ AS CAUSAS DA CRISE

1) A crise agrícola >> Moitas das novas terras que se puxeran en cultivo eran pouco produtivas. Unido a isto, **empeoramento do clima** a principios do século XIV provocou un importante descenso da produción de cereais.

2) A crise demográfica >> a escaseza de alimentos provocou episodios de fames e carestías. Nunha situación de sociedade mal alimentada, o risco de contraer enfermidades e de propagación de epidemias traía consigo episodios de **mortalidade elevada**.

A escaseza tamén provocou un **aumento das guerras** entre países ou señores feudais e as guerras se fixeron mais frecuentes. Estas tiñan o seu efecto na mortalidade, tanto directa, como indirecta polos saqueos e devastación de campos de cultivo.

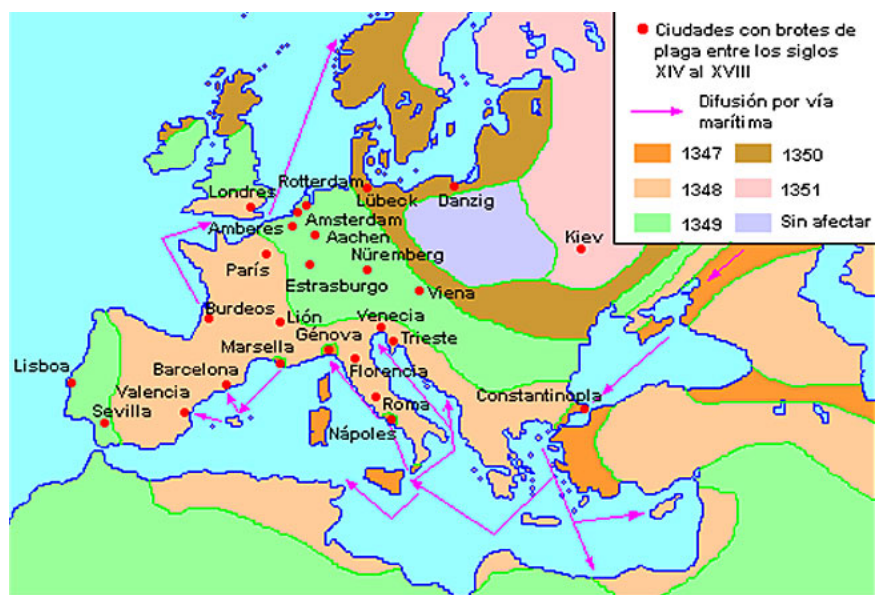
3) A propagación da Peste Negra >> Cara o ano 1348 chegou a Europa a través dos portos do Mediterráneo unha enfermidade devastadora. O seu grado de contaxio era altísimo e en pouco tempo estendeuse por toda Europa.

O descoñecemento de como se contaxiaba e de que medidas tomar para erradicala provocou unha enorme mortalidade. Mais do 90% das persoas que se contaxiaban morrían en poucos días, e calcúlase que a mortalidade afectou a mais dun 25% da poboación europea.

A Peste

A virulencia con que a Peste afectou á sociedade europea fixo que gran parte da poboación considerase que se trataba dun castigo divino polos pecados da humanidade.

A enfermidade estaba provocada por unha bacteria que se transmitía a través das picaduras de pulgas que "viaxaban" nas rata, moi abundantes naquela época. Entre os humanos a enfermidade se transmitía polo, a través da tose

A Peste mais común foi a **Peste bubónica**, que se manifestaba a través de bubóns ("bultos inflamados") por todo o corpo., pero tamén se desenvolveron outras variantes, aínda mais mortíferas: a **septicémica** (infección do sangue, que deixaba manchas escuras na pel); e a **pneumónica** (infectaba ao aparato respiratorio)

O descoñecemento da enfermidade fixo que a medicina apenas tivera respostas para a súa prevención. Como medida inicial adoptou se a **corentena** (practica que consiste en reter os tripulantes dos barcos durante **corentena** días antes de permitirlle baixar a porto para ver se desenrolan a enfermidade). Para desfacerse dos cadáveres de persoas infectados fixéronse grande fogueiras nas que se queimaban xunto coas súa pertenzas.

Os médicos considerando que a enfermidade se transmitía a través do aire comezaron a tapar a boca e o nariz para protexerse.

4) O aumento das revoltas sociais >> A situación de crise foi causa de revoltas campesiñas e revoltas urbanas:

- **Revoltas campesiñas >>** Os señores feudais viron diminuír as súas rentas diminuíran e intentaron compensalo cobrando mais impostos aos campesiños que quedaban. Ante esta situación, o campesiñado puxo en marcha de forma espontánea **revoltas antiseñoriais**, co obxectivo de abolir estas cargas.

Sen embargo, case todas elas remataron cun **forte represión** por parte dos exércitos. Algúns dos exemplos mais famosos foron a Jacquerie francesa ou a **revoltas dos irmandiños en Galicia**.

- **Revoltas urbanas >>** As malas condicións de vida provocaron o estalido de revoltas das clases populares contra o goberno da alta burguesía para reivindicar unha maior participación no goberno e unha subida dos salarios. Un caso singular destas revoltas foron as **persecucións aos xudeos**, aos que se culpaba da chegada da Peste e os seus barrios foron saqueados.

5) Guerras entre monarquías europeas >> O progresivo reforzamento do poder real acabou por desembocar nun aumento de conflitos entre países. Entre todos eses conflitos, o mais importante foi a **Guerra dos 100 Anos**, nas que se enfrontaron Francia e Gran Bretaña, apoiados polos seus aliados Castela e Portugal (1337-1453)

Causas	Consecuencias
--------	---------------

Están relacionadas coa vasalaxe á que Francia sometía aos reis ingleses polo ducado de Normandía; as pretensións dos reis ingleses de herdar a Coroa de Francia; e a rivalidade económica polo dominio dos mercados	Catastróficas, aínda que afectaron en maior medida a Francia por ser aí onde se libraron as batallas; os soldados mercenarios vagaban polos campos e cidades dedicándose á pillaxe; a vitoria de Francia consolidou a monarquía e permitiulle converterse na primeira potencia; pola súa parte, a derrota inglesa provocou unha nova guerra civil (Guerra das dúas Rosas)
---	---

B/ AS CONSECUENCIAS DA CRISE

As consecuencias da crise afectaron a todos os ámbitos:

- **A nivel demográfico, a poboación descendeu**, pasando de 80 a 45 millóns de persoas.
- **A nivel económico**, baixou a produción agraria e a demanda de produtos artesanais, o que se traduce nun descenso do comercio.
- **A nivel social xurdiron fortes conflitos**. No campo os campesiños rebeláronse contra as exixencias dos señores; e nas cidades as clases populares, contra o patriciado urbano. En moitas destas protestas, **atacouse aos xudeus** aos que se lles acusaba de todos os males.
- **A nivel espiritual**, a crise trouxo consigo un período de pesimismo.

Fin tema!!